

UCUZ, SANSÜRSÜZ VE HIZLI İNTERNETE ERİŞİM HAKKI

Av. Z. Emre Kurt LL.M*

İnternet, günlük hayatımızda gittikçe daha büyük rol oynamaktadır. İngiltere’de Lortlar Kamarası aldığı bir kararla interneti elektrik, su gibi bir kamu hizmeti olarak tanımladı^[1]. Fransa Anayasa Konseyi ise; ifade özgürlüğünün internete erişim hakkını da kapsadığını, belirtmiştir^[2]. Estonya bir adım daha ileri giderek internet erişimini bir insan hakkı olarak tanımlayan ilk ülke olarak tarihe geçti^[3]. Avrupa Parlamentosu 26 Mart 2009’da aldığı bir tavsiye kararıyla(2008/2160 İNI), devletlerin tam ve güvenli internete erişimi sağlayarak e-demokrasinin önünü açması gerektiğini, belirtti. Gerçekten de internet günümüzde telefon hizmetinin yerini alarak en temel iletişim aracı haline gelmiştir. 100 yıl önce elektrik ne kadar önemliyse bugün internet de o kadar önemlidir^[4]. Uluslararası İletişim Birliği’ne göre, 2014’ün sonu itibarıyla Dünya’da 3 milyar insan internet kullanmaktadır. İnternet kullanımına ve internetin içeriğine yönelik

---

* Ankara Barosu, Marka ve Patent Vekili.

[1] Financial Times, Peers Call For UK Broadband to be classed as public utility, www.ft.com 07 Şubat 2015

[2] 10 Haziran 2009, 2009-58 DC

[3] The Economist, How did Estonia Became A Leader in Technology?, 30 Haziran 2013, www.economist.com

[4] GUSTINE Sam, Is Broadband Internet Access a Public Utility?, 20 Ocak 2013, www.time.com

engeller koyulsa bile Microsoft'a göre 2025'in sonunda 5 milyara yakın internet kullanıcısı olacaktır^[5].

Düşük maliyetli ve daha da önemlisi sansürsüz internet erişimi, insan haklarının, temel hak ve özgürlüklerin, demokrasinin, kalkınmanın ve sosyal adaletin tam anlamıyla hayata geçirilebilmesinin temeli haline gelmiştir. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Ahmet Yıldırım v Türkiye kararında^[6]; İnternet'in ifade özgürlüğü kapsamında üye ülkelerin anayasalarınca koruma altına alınması ve engelsiz internete erişimi hakkının da tanınması, gerektiğini belirtmiştir. Keza insanlar artık sokaklara çıkmaktan çok Twitter, Facebook, Youtube gibi sosyal medyada kendini ifade etmekte, kamuoyu sanal ortamda yaratılmaktadır. Özellikle sansürün ağır bastığı, medyanın devletin sıkı denetimi altında olduğu otoriter veya rekabetçi otoriter^[7] olarak sınıflandırılan ülkelerde^[8] canlı, gerçek ve güncel haberlere insanlar internette ulaşmaktadır(Times Newspapers Ltd v The United Kingdom 3002/03, 23676/03 ECHR 2009).

Bu bağlamda; Uluslararası İnsan Hakları Bildirgesi'nin Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 10. maddesinde de dile getirilen 19. maddesine göre; herkes fikirlerini herhangi bir müdahale olmadan ifade edebilmeli veya herhangi bir engel olmadan bilgiyi arayabilmelidir. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin yerleşik içtihatlarına göre; internetin kısıtlanması sadece ifade özgürlüğünün değil insanların bilgi alma hakkının da ihlali anlamına gelir(Observed ve Guardian v. the United Kingdom, 26 November 1991, § 59 (b), Series A no. 216, Guerra ve diğerleri v. İtalya, 19 Şubat 1998, § 531). Diğer yandan, internette aldığı bilgileri haberleşiren basın mensuplarının herhangi bir hukuki ve cezai prosedürle karşılaşma kaygısı yaşamaları da basının kamu adına yaptığı izleme, haber verme görevine darbe vurulması anlamına gelecektir(Editorial Board of Pravoye Delo and Shtekel v Ukrayna 33014/05 ECHR 2011). Ayrıca Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Twitter örneğindeki gibi, bir haber kanalının kapatılarak yayınlarının belirsiz süreyle engellenmesinin, tam anlamıyla sansür olduğunu ifade etmektedir(BKZ. Ürper ve diğerleri v Türkiye 20.10.2009).

Olayın bir diğer boyutuysa, bilgi işlem devrimi çağında yaşıyoruz. Nasıl ki sanayi devrimi 18. Yüzyılda Hıristiyan taassubu altında kıvranan Kara

[5] ROTHKOPF David, Is Unrestricted Internet Access a Modern Human Right? 2 Şubat 2015, www.foreingpolicy.com

[6] ECHR Ahmet Yıldırım v Türkiye 3111/10 18 Aralık 2012

[7] Harvard Üniversitesinden Steven Levitsky ile Toronto Üniversitesinden Lucan A Way'in ilk kez kullandığı "rekabetçi otoriterlik" (competitive authoritarianism) kavramının unsurlarından birisi de; devletin muhalefetin medyayı yeterince kullanmasına baskı, vergi cezaları gibi çeşitli yöntemlerle engel olmasıdır(TEZKAN Mehmet, Rekabetçi Otoriterlik,27.06.2014 www.milliyet.com.tr, ÖNEY Sezin, Rekabetçi Otoriterlik, www.taraf.com.tr, 15 Ağustos 2013)

[8] <http://democracyranking.org/>

Avrupası'ndan değil de dönemin düşünce özgürlüğü merkezi İngiltere'den çıktıysa bugün de toplumlar gelişmelerini interneti hayatlarının her alanında etkin ve özgürce kullanarak gerçekleştirebilirler^[9].

Tam bu noktada ülkeleri ikiye ayırmamız mümkün; İnternet ve bilgi işlem teknolojisine ulaşımı kolaylaştıranlar ve zorlaştıranlar. Türkiye, maalesef Tayland, Eritire gibi ülkelerle birlikte interneti sınırlayanlar arasında yer almaktadır^[10].

Birçok ülke özellikle nefret suçu, çocuk pornografisi, dinsel değerleri aşağılama, terörizm gibi suçların internette işlenmesini önlemek için bazı özel düzenlemeler yapmakla birlikte bunun sınırı ülkeden ülkeye değişmektedir. Bizim de dâhil olmak istediğimiz Atatürk'ün değimiyle “muasır medeniyetlerde”^[11] internet için alınan güvenlik önlemleri diğer bütün hukuki düzenlemelerde olduğu gibi uluslararası insan hakları ve hukuk devleti standartlarıyla uyumlu olmalı, muğlâk olmamalı yani insanlar eylemlerinin sonuçlarını öngörebilmelidirler(Dink v Türkiye 2668/07 14 Eylül 2010, Altuğ Taner Akçam v Türkiye 27520/07 25 Ekim 2011). Bir başka deyişle, kanunda öngörülen istisnai haller dışında eğer alınan güvenlik önlemleri mahremiyet hakkı ve ifade özgürlüğü gibi en temel insan haklarını sınırlıyorsa uluslararası hukuka aykırılık söz konusudur. Bu nedenle internete yapılan tüm sınırlamalar kesin olmalı, geniş yorumlanabilecek ucu açık ifadeler kanunlarda yer almamalı ve her halükarda sınırlama getiren düzenlemeler dar anlamda tanımlanıp uygulanmalıdır^[12]. Mahkemeler de Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararları ışığında, bireylerin ifade özgürlüğüne saygı göstererek, erişimi engelleme kararının niçin kamunun yararına olduğunu sağlamak ve somut bir temele oturarak izah etmelidirler(Ahmet Yıldırım v Türkiye Kararı Hâkim Pinto De Albuquerque'nun muhalefet şerhi).

Ancak 10 Eylül 2014'te kabul edilen torba yasayla Telekomünikasyon İletişim Başkanlığı'na(TİB); milli güvenlik, kamu düzeninin korunması, suç işlenmesinin önlenmesi gibi son derece genel ve bir yargısal muhakeme gerektiren nedenlerle web sitelerine erişimi 4 saat süreyle engelleyebilme, yetkisi tanıdı^[13]. Akabinde bununla da yetinilmeyerek kamuoyunda “iç güvenlik yasası olarak”

[9] www.unesco.org, The Relationship Between Local Content, Internet Development And Access Prices.

[10] AMEER Ali, BOSCHER Nicole, DİOP Wilhemina, MANZ David, HADLICH Simon Jonas, The Political Economy of Internet Censorship S.2, www.simoncolombus.com

[11] KAYADİBİ Fahri, Atatürk Döneminde Eğitim ve Bilim Alanında Gelişmeler, İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi Sayı: 13 Yıl: 2006 S: 2; Mustafa Kemal Atatürk'ün 17 Şubat 1923'te İzmir İktisat Kongresi'nde yaptığı konuşmada “muasır medeniyet” kavramını kullanmıştır.

[12] İnternette İnsan Hakları ve İlkeleri Şartı; İnternete Erişim Hakkı, S. 15, www.internetrightsandprinciples.org

[13] ONUŞ Sinan, Seçim Öncesi İnternete Sansür Yasası Yine Gündemde, www.bbc.co.uk, 18.03.2015, Parliament Approves Even More Internet Censorship And Surveillance, 11 Eylül 2014, www.en.rsf.org

bilinen kanuna göre; yaşam hakkı ile kişilerin can ve mal güvenliğinin korunması, milli güvenlik ve kamu düzeninin korunması, suç işlenmesinin önlenmesi veya genel sağlığın korunması sebeplerinden bir veya bir kaçına bağlı olarak hâkim veya gecikmesinde sakınca bulunan hallerde, Başbakanlık veya ilgili Bakanlıkların talebi üzerine TİB tarafından internet ortamında yer alan yayınlara ilgili olarak içeriğin çıkarılması veya erişimin engellenmesi kararı verilebilecek^[14].

Bu şekilde verilen erişimi engelleme kararlarına karşı yargı denetimi açıksa da hükümetten gelen taleplerin fazla irdenlemeden kabul etme eğilimi dikkate alındığında TİB kararlarının mahkeme tarafından denetlenmesinin hak ihlallerine karşı gerçek bir güvence sağlayıp sağlamadığı kuşkuludur. Mahkemeler tarafından da belli içerikler açısından kısmen onaylanan Youtube^[15] ve Twitter^[16] yasakları bu tespiti destekleyen örneklerdir. İnsan Hakları İzleme Örgütü'ne göre; TİB'e web sitelerine erişimin engellenmesi için verilen geniş yetkiler ifade özgürlüğü ve çevrimiçi bilgiye erişim haklarının keyfi kararlarla ihlaline yol açan alanı devasa boyutlarda genişletmektedir, Freedom House'un araştırmasına göre Türkiye'de internet kısmen özgürdür^[17]. Zira şeffaflıktan uzak yargısal ve bürokratik süreç nedeniyle yasaklanan site sayısı tam olarak bilinmemekle birlikte^[18] Google verilerine göre; Türkiye kullanılan IP başına mahkeme kararı ile yasaklanan sayfa sayısı açısından dünyada birincidir^[19]. Bu gelişmelerin sonucunda Ortadoğu coğrafyasındaki yegane demokrasi olarak örnek gösterilen ülkemizin, İran'daki "helal", Çin'deki "great firewall" sistemlerinden farklı olarak geliştirdiği "Türk tipi" İnternet sansürüyle kötü örnek olacağı belirtilmekte ve ülkemiz Rusya, Endonezya'yla mukayese edilmektedir^[20]. Daha da kötüsü, internetteki sansürün ideolojik uygulandığı; yayınları ifade özgürlüğü kapsamında değerlendirilebilecek birçok site sansür edilirken, ekstremist görüşlerin yayıldığı diğer bir takım sitelerin sansür problemi yaşamadığı, gözlemlenmektedir^[21].

Öte yandan, Dünya'da birinciliği zorladığımız bir diğer husus ise internet ücretleri. Türkiye Ekonomik Araştırmalar Vakfı'nın araştırmasına göre;

[14] İnternet ve sağlıkla ilgili yasa kabul edildi, 27 Mart 2015, www.hurriyet.com.tr

[15] Anayasa Mahkemesi 29.05.2014 tarihli, 2014/4705 sayılı Youtube kararı

[16] Anayasa Mahkemesi'nin 2/4/2014 tarih 2014/3986 sayılı Twitter kararı

[17] LETZCH Constanze Turkey Pushes Through New Raft of Draconian Internet Restrictions, www.theguardian.com, 06 Şubat 2014,

[18] Human Rights Watch, Turkey: Internet Freedom Rights in Sharp Decline, 2 Eylül 2014, www.hrw.com

[19] Hürriyet, WSJ: Türkiye İnternet Sansüründe Yeni Bir Model Yarattı, 4 Mayıs 2014 www.hurriyet.com.tr

[20] PARKINSON Joe, Sam SCHECHNER, PEKER Emre; Turkey's Erdogan: One of the World's Most Determined Internet Censors, The Wall Street Journal 02 Mayıs 2014

[21] ARANGO Tim, Islamist Websites in Turkey Manage to Evade Strict Internet Censorship, www.nytimes.com, 13 Mart 2015

OECD üyeleri arasında internet erişimi için ödenen ücretlerde Meksika ve Yunanistan'dan sonra en pahalı ülke Türkiye'dir^[22]. Aylık internet bağlantıları ABD'de 15,93 USD, Fransa'da 16 USD, İsviçre'de 12,53 USD'yken Türkiye'de 29 USD civarında seyretmektedir. Bu ülkeler ile Türkiye arasındaki refah seviyesi, asgari maaş, ortalama gelir arasındaki uçurum dikkate alındığında bu farkın görüldüğünden çok daha faiz olduğu sonucuna varılacaktır. Ülkemizde son zamanlarda özellikle kablolu tv şirketlerinin internet hizmeti de vermeye başlamasıyla daha çok internet ile tv'nin bir paket halinde sunulduğu kampanyalardaki ücretler nispeten ucuzsa da hizmet yeterliliği şüphelidir.

Bilgi Teknolojileri Erişim Vakfı'nın (ITIF) hazırladığı rapora göre Türkiye'de internet pahalı olması yanında aynı zamanda fevkalade yavaş. Ortalama veri indirme hızı Türkiye'de 2 Mbps'yken, OECD ülkelerinde ortalaması 9 Mbps, Güney Kore'de 49,5, Japonya'daysa 63,6 Mbps'dir^[23]. Üstelik 5651 sayılı kanuna eklenen maddelere göre Erişim Sağlayıcılar Birliği, 34 milyon internet abonesinin internette hangi sitelere girdiği veya cep telefonlarında hangi uygulamaları kullandığına ilişkin bilgileri 2 yıl boyunca saklamak zorunluluğu altında olduğundan, servis sağlayıcıların alacağı büyük sunucular interneti daha da yavaşlatacaktır^[24].

Netice itibarıyla başkaları interneti kolaylaştırmaya ve temel bir insan hakkı olarak sınıflandırmaya çalışırken biz eleştirileri göz ardı ederek hem kademeli olarak yasaklıyor hem de fevkalade yüksek fiyatla sunuyoruz. Bu nedenle Türkiye'nin şehirli olmayan, batılı olmayan ve erkek olmayan yarısı interneti bilmiyor. İnterneti kullanıp eposta atanların yarısı ek koymuyor. Ama iyi olduğumuz şeyler de var tabii. Örneğin Facebook'ta dünya altıncısı ve Foursquare'de dünya ikincisi olmamız interneti ne için kullandığımızı gösteriyor^[25]. Son olarak olaya tarihin kılavuzluğunda bir başka açıdan bakarsak; zamanın Cihan İmparatorluğu'nun Avrupa'nın "Hasta Adam"ı durumuna düşmesinin iki temel nedeni olduğu söyleniyor; sanayi devriminin kaçırılması ile matbaanın çok geç alınması^[26] yani bilgi ve bilime vakıf olunmaması. Bu çerçevede tarihten ders alarak internet devrimini sanayi devriminde yaptığımız gibi uzaktan seyretmeyip çok geç olmadan İngiltere, Estonya gibi ucuz ve sansürlü internete erişimi bir devlet politikası haline getireceğimiz günlerin gelmesini dileriz.

[22] En Pahalı İnternet Türkiye'de, 04.02.2011 www.cnnturk.com

[23] Türkiye'de İnternet yavaş ve pahalı, www.bianet.org

[24] Daha yavaş ve daha pahalı internet dönemi, 11.01.2014, www.yenicaggazetesi.com

[25] SAK Güven, Türkiye'de İnternet Hem Pahalı Hem de En Yasaklı, 28.10.2014 www.radikal.com.tr

[26] ÇAPA Emin, Dünyanın 1001 Hali, Çanakkale Zaferinin 100. Yılı, 18.03.2015, http://tv.cnnturk.com/tv-cnn-turk/programlar/dunyanin-1001-hali/18-mart-2015-carsamba

KAYNAKÇA

KİTAP VE MAKALELER

AMEER Ali, BOSCHER Nicole, DİOP Wilhemina, MANZ David, HADLICH Simon Jonas, The Political Economy of Internet Censorship S.2, www.simoncolombus.com

ARANGO Tim, Islamist Websites in Turkey Manage to Evade Strict Internet Censorship, 13 Mart 2015, www.nytimes.com

GUSTINE Sam, Is Broadband Internet Access a Public Utility?, 20 Ocak 2013, www.time.com

KAYADİBİ Fahri, Atatürk Döneminde Eğitim ve Bilim Alanında Gelişmeler, İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi Sayı: 13 Yıl: 2006

ONUŞ Sinan, Seçim Öncesi İnternete Sansür Yasası Yine Gündemde, , 18.03.2015, www.bbc.co.uk

LETZCH Constanze, Turkey Pushes Through New Raft of Draconian Internet Restrictions, 06 Şubat 2014, www.theguardian.com

PARKINSON Joe, Sam SCHECHNER, PEKER Emre; Turkey's Erdogan: One of the World's Most Determined Internet Censors, 02 Mayıs 2014, www.wsj.com

ROTHKOPF David, Is Unrestricted Internet Access a Modern Human Right? 2 Şubat 2015, www.foreingpolicy.com

ÖNEY Sezin, Rekabetçi Otoriterlik, 15 Ağustos 2013, www.taraf.com.tr

SAK Güven, Türkiye'de İnternet Hem Pahalı Hem de En Yasaklı, 28.10.2014 www.radikal.com.tr

TEZKAN Mehmet, Rekabetçi Otoriterlik, 27.06.2014 www.milliyet.com.tr

İNTERNET SİTELERİ

<http://tv.cnntrk.com/tv-cnn-turk/programlar/dunyanin-1001-hali/18-mart-2015-carsamba>

www.bianet.org, Türkiye'de İnternet yavaş ve pahalı

www.cnntrk.com; En Pahalı İnternet Türkiye'de, 04.02.2011

www.economist.com, The Economist, How did Estonia Became A Leader in Technology?, 30 Haziran 2013

www.en.rsf.org

www.ft.com; Peers Call For UK Broadband to be classed as public utility, 07 Şubat 2015

www.hrw.com, Turkey: Internet Freedom Rights in Sharp Decline, 2 Eylül 2014

www.hurriyet.com.tr; WSJ: Türkiye İnternet Sansüründe Yeni Bir Model Yarattı, 4 Mayıs 2014

www.hurriyet.com.tr, İnternet ve sağlıkla ilgili yasa kabul edildi, 27 Mart 2015

www.internetrightsandprinciples.org, İnternette İnsan Hakları ve İlkeleri Şartı; İnternete Erişim Hakkı

www.unesco.org, The Relationship Between Local Content, Internet Development And Access Prices

www.yenicaggazetesi.com, Daha yavaş ve daha pahalı internet dönemi, 11.01.2014

YARGI KARARLARI

Anayasa Mahkemesi 29.05.2014 tarihli, 2014/4705 sayılı Youtube kararı

Anayasa Mahkemesi'nin 2/4/2014 tarih 2014/3986 sayılı Twitter kararı

Ahmet Yıldırım v Türkiye ECHR 3111/10 18 Aralık 2012

Altuğ Taner Akçam v Türkiye 27520/07 25 Ekim 2011

Times Newspapers Ltd v The United Kingdom 3002/03, 23676/03 ECHR 2009

Editorial Board of Pravoye Delo and Shtekel v Ukrayna 33014/05 ECHR 2011

Dink v Türkiye 2668/07 ECHR 14 Eylül 2010

Guerra ve diğerleri v. İtalya, 19 Şubat 1998, § 531

Observer ve Guardian v. Birleşik Krallık, 26 Kasım 1991, § 59 (b), Series A no. 216,

Ürper ve diğerleri v Türkiye ECHR 20.10.2009

